

Πώς η τέχνη επηρεάστηκε και επηρεάστηκε από τα πολιτικά γεγονότα;

Γενικός στόχος

Σκοπός αυτού του πρακτικού φύλλου είναι να εξετάσει τη σχέση μεταξύ τέχνης και πολιτικών ιδεολογιών και γεγονότων. Αυτό το φύλλο έχει ως στόχο να εξηγήσει πώς η πολιτική σκέψη επηρέασε τις τέχνες, τόσο από την άποψη του ύφους και του θέματος, όσο και από την άποψη των στιγμών ενισχυμένης μεταμόρφωσης στην ιστορία. Επιπλέον, πώς θα προσπαθήσουμε να ανακαλύψουμε πώς οι τέχνες έχουν επηρεάσει την ιστορία και την πολιτική - προσδιορίζοντας την τέχνη ως μέσο άμεσης πολιτικής δράσης, καθώς και ως μέσο για την προέλευση κοινωνικών αλλαγών, μερικές φορές με έναν πιο αθόρυβο τρόπο.

Σε αυτό το πρακτικό φύλλο, θα:

- ✓ μάθετε τη διαφορά μεταξύ τέχνης και προπαγάνδας,
- ✓ να κατανοήσετε καλύτερα την τέχνη και τη σχέση της με την πολιτική ιστορία,
- ✓ να εξερευνήσουν απροσδόκητες ιδέες σχετικά με την απόλαυση, την ομορφιά, τον σκοπό και τη διαδικασία στο πλαίσιο αυτού που ονομάζεται πολιτικά δεσμευμένη καλλιτεχνική πρακτική.

Θέματα προς ανάλυση

- Είναι οι έννοιες της ομορφιάς και της απόλαυσης θεμελιωδώς αντίθετες με την τέχνη που γίνεται για πολιτικό σκοπό;
- Ποια είναι η σχέση της καλλιτεχνικής ελευθερίας με την πολιτική δέσμευση;
- Πρέπει ένας καλλιτέχνης να παίρνει μια αφοσιωμένη πολιτική θέση;
- Πώς η τάξη, η φυλή και το φύλο μπορούν να συνδεθούν με την πολιτική τέχνη;
- Είναι η τέχνη και η προπαγάνδα εξίσου αποκλειστικές;

Τι θα χρειαστείτε:

- ✓ Καλή σύνδεση στο διαδίκτυο για να έχετε πρόσβαση στην Europeana και το Google Art, αν θέλετε να έχετε βαθιά γνώση των προτεινόμενων έργων τέχνης.
- ✓ Πρόσβαση πιθανώς από τη βιβλιοθήκη σας ή από μια ηλεκτρονική βιβλιοθήκη/βάση δεδομένων σε αυτά τα κεντρικά κείμενα:
 - Jean-Paul Sartre, Τι είναι λογοτεχνία; (1949) Cambridge, MA: Harvard University Press, 3η έκδοση, 1988, [ιδίως τα κεφάλαια 1-3].
 - Λέων Τολστόι, Τι είναι τέχνη (1898) (Penguin Classics). Λονδίνο και Νέα Υόρκη: Penguin, 2004.

Προκλήσεις και ζητήματα

Σε μια περίοδο κοινωνικών αλλαγών που συνήθως συνδέεται με μια σοβαρή πολιτική και οικονομική κρίση, η τέχνη και οι εκπρόσωποί της, οι καλλιτέχνες, εκφράζουν το πολιτικό της πλαίσιο. Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει ότι όλη η τέχνη είναι πάντα και, σε κάθε περίπτωση, πολιτικά υποκινούμενη, και φυσικά δεν είναι όλοι οι καλλιτέχνες δεσμευμένοι να δημιουργήσουν ένα έργο τέχνης που να καταδεικνύει μια πολιτική κατάσταση, να την εγκρίνει ή να την αρνείται.

Οι προκλήσεις και τα διλήμματα που αντιμετωπίζει τόσο η καλλιτεχνική κοινότητα όσο και η κοινωνία για την κατανόηση του ρόλου του καλλιτέχνη στον κόσμο μπορούν να παρατηρηθούν σε διαφορετικά πλαίσια, όπως σε σημαντικά πολιτιστικά ιδρύματα ή σε μουσεία που είναι χώροι εξουσίας, καθώς και στις μεθόδους έκθεσης μη δυτικής τέχνης σε δυτικά πλαίσια, οι οποίες θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την εξέταση ζητημάτων αποικιοκρατίας και οικειοποίησης κ.λπ. Υπάρχουν μια σειρά από παραδείγματα και ερωτήματα που θα μπορούσε κανείς να σκεφτεί και να θέσει στον εαυτό του όταν προσπαθεί να κατανοήσει και να ορίσει τη σχέση μεταξύ τέχνης και πολιτικών γεγονότων, για παράδειγμα:

- Προτιμούμε να βλέπουμε τη δυτική τέχνη ως πολιτική; (επισημαίνοντας τις προκαταλήψεις της εθνικότητας)
- Τι γίνεται με την τέχνη που γίνεται από άνδρες; (σημειώνοντας προκαταλήψεις λόγω φύλου)
- Πόσα έχουμε μάθει για τη σχέση της τέχνης με το πολιτικό κατεστημένο ή με αυτό που θα μπορούσε να ονομαστεί πολιτικο-καλλιτεχνική αντίσταση;

Προσαρμογή

Το σημαντικό μέρος σε κάθε εξέταση της σχέσης μεταξύ τέχνης και πολιτικής είναι η ιστορική τους πορεία και η σύνδεσή τους μέσα από διαφορετικές περιόδους και εποχές. Παρ' όλα αυτά, είναι αντίστοιχα σημαντικό να τονιστεί το αισθητικό δυναμικό της τέχνης, ως ο πυρήνας της πολιτικής εμπλοκής της. Η αισθητική, ή ακριβέστερα το "αισθητικό καθεστώς"¹, σύμφωνα με τον Jacques Rancière, διαφέρει από τα λεγόμενα ηθικά και ποιητικά καθεστάτα που καθόριζαν προηγουμένως την τέχνη. Το ηθικό καθεστώς των εικόνων, όπως εξηγείται από τον Πλάτωνα, υποβιβάζει τα έργα τέχνης σε ασυνεπείς και εσφαλμένες αναπαραστάσεις, ενώ το ποιητικό καθεστώς αναπαριστά την ομορφιά και τη μίμηση ως κύριους σκοπούς των έργων τέχνης. Ωστόσο, το αισθητικό καθεστώς, όπως προτείνεται από τον Rancière, σπάει τους φραγμούς που

¹ Rancière J., (2004), Η πολιτική της αισθητικής, σ. 23.

επιβάλλουν αυτά τα δύο καθεστώτα μεταξύ των καλλιτεχνικών πρακτικών και της κοινωνικής και πολιτικής σφαίρας και επενδύει και εμπλέκει τις τέχνες με την πολιτική, την κοινωνία και τη σκέψη.

Πρακτικά παραδείγματα και έμπνευση

Αυτό το μέρος του φύλλου είναι ένα κράμα διάλεξης (ιστορικό και βιογραφικό υλικό σε συνδυασμό με τυπική ανάλυση) και μια στοχευμένη συζήτηση για το πώς τα γενικά ζητήματα που υπογραμμίστηκαν και ορίστηκαν στο πρώτο μέρος μπορούν να εφαρμοστούν σε συγκεκριμένα έργα τέχνης. Μπορεί να ζητηθεί από τους μαθητές να εφαρμόσουν τις ιδέες που περιγράφονται παραπάνω στα έργα τέχνης που παρουσιάζονται.

Περίπου σε μία ώρα, αυτή η περιοχή περιεχομένου μπορεί να διερευνηθεί μέσω πολλών αντικειμένων και σχεδίων, όπως:

Καλλιτεχνική πρόθεση έναντι πολιτικής οικειοποίησης

Ορισμένα έργα τέχνης εγείρουν ενδιαφέρουσες ιδέες σχετικά με το ζήτημα των πολιτικών προθέσεων του καλλιτέχνη. Για παράδειγμα, ο Jean-François Millet με τα έργα του "**Οι συλλέκτες**" (1857) και "**Ο άνθρωπος με τη σκαλιστήρι**" (1863) φαίνεται να εξυμνεί τον καταπιεσμένο εργάτη της υπαίθρου, αναδεικνύοντάς τον σε αξιόπαινο θέμα τέχνης και ζωγραφίζοντάς τον με τρόπο που ομορφαίνει το σώμα του και τη γη. Μια σύγκριση μεταξύ **του Σπορέα του Millet** (1850) και του **Σπορέα με τον ήλιο που δύνει** (1888) του Vincent Van Gogh μπορεί να μας δώσει μια πιο συγκεκριμένη ιδέα για τη δύναμη των εικόνων της εργασίας. Ωστόσο, η χρήση της εικόνας για πολιτικούς σκοπούς εγείρει ζητήματα ασαφούς πολιτικής δέσμευσης. Το θέμα αυτό αναλύεται περαιτέρω σε μια σύγκριση με την πιο ξεκάθαρα πολεμική αντιμετώπιση των μορφών στο έργο του Gustave Courbet **The Stone Breakers** (1849), όπου αναδεικνύεται η φτώχεια των ομώνυμων μορφών. Η θλιβερή κατάσταση των σκισμένων ρούχων και οι λυγισμένες πλάτες του ηλικιωμένου άνδρα και του νεαρού αγοριού είναι δείκτες της αδιαθεσίας και της φτώχειας τους διαβίωσης, ενώ εργάζονται για να σπάσουν μεγάλες πέτρες

σε μικρότερα κομμάτια χαλκιού. Και οι δύο φιγούρες είναι στραμμένες μακριά από τον θεατή, μια διάταξη που λειτουργεί με πολλαπλούς τρόπους. Αφενός, φέρνει τον θεατή στη σύνθεση, καθώς κοιτάμε προς την ίδια κατεύθυνση με τον άνδρα και το αγόρι. Παρά τις λεπτομέρειες των ενδυμάτων τους, όμως, δεν μπορούμε να διακρίνουμε τα πρόσωπά τους και δεν αναγνωρίζονται ως άτομα - μπορεί να αντιπροσωπεύουν τη μάζα, ή ακόμη και τον "κάθε άνθρωπο". Τέλος, οι πόζες με γυρισμένη πλάτη καταδεικνύουν επίσης πώς η συνολική σύνθεση "στριμώνει" τις μορφές: ο καμβάς είναι πολύ μικρός γι' αυτές -ο άνδρας δεν μπορεί να σταθεί όρθιος και να παραμείνει μέσα στο κάδρο- ενώ ταυτόχρονα ο λόφος που υψώνεται πίσω τους, αφήνοντας μόνο μια μικρή γωνιά της γραμμής του ορίζοντα, κατασκευάζει έναν στενό χώρο μέσα στον καμβά. Είναι εγκλωβισμένοι στη σύνθεση, όπως είναι εγκλωβισμένοι στη φτώχεια τους.

Οι συλλέκτες - Jean-François Millet

Άνθρωπος με σκαλιστήρι - Jean-François Millet

Ο Σπορέας - Jean-François Millet

Σπορέας με τον ήλιο που δύει -Vincent van Gogh

Οι λιθοθραύστες – Gustave Courbet

Πολιτικό περιεχόμενο, όμορφες εικόνες

Το πολιτικό περιεχόμενο αναπαρίσταται συχνά μέσα από όμορφες και ωραιοποιημένες εικόνες, δημιουργώντας μια παρανόηση που αφορά την

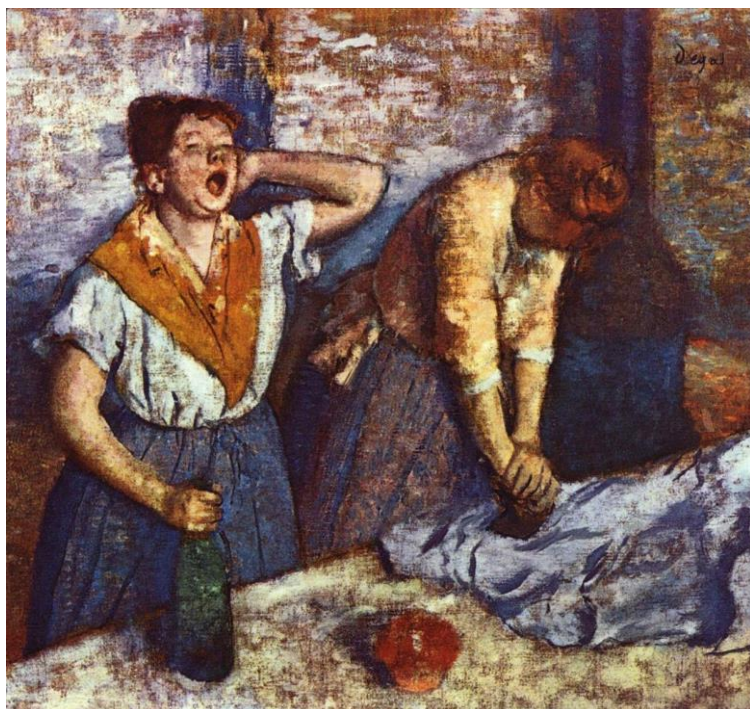
έννοια της ομορφιάς στην τέχνη και τη σχέση της με τα πολιτικά γεγονότα και την ερμηνεία τους. Για παράδειγμα, μια εστιασμένη και λεπτομερής μελέτη του έργου **Boulevard des Capucines** (1873) του Claude Monet μπορεί να χρησιμοποιηθεί εδώ για να συζητηθούν τα αποτελέσματα της ανακαίνισης της πόλης από τον Ναπολέοντα, που περιείχε την καλοπροαίρετη εισαγωγή του φωτός και του αέρα, των κήπων και των πάρκων -αλλά και την πιο στρατηγική απομάκρυνση των λίθων και των στενών διαδρόμων που χρησιμοποιούνταν για να οχυρώσουν τους δρόμους και να περιορίσουν την κίνηση των κυβερνητικών στρατευμάτων κατά τη διάρκεια των γαλλικών επαναστάσεων. Μουντές και έρημες εικόνες που τραβήχτηκαν την αυγή για να αποφύγουν κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα. Μέσα από αυτές, η νοσταλγία μπορεί να αποτελέσει εμπόδιο σε μια πολιτική ανάγνωση. Το 1848 έλαβε χώρα η "**Πυρπόληση στη λεωφόρο Boulevard des Capucines**" και 36 άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους σε μια μάχη μεταξύ ενός εξαγριωμένου πλήθους και της αστυνομίας. Αλλά μήπως η γνώση όλων αυτών καθιστά τον Μονέ αφοσιωμένο καλλιτέχνη;

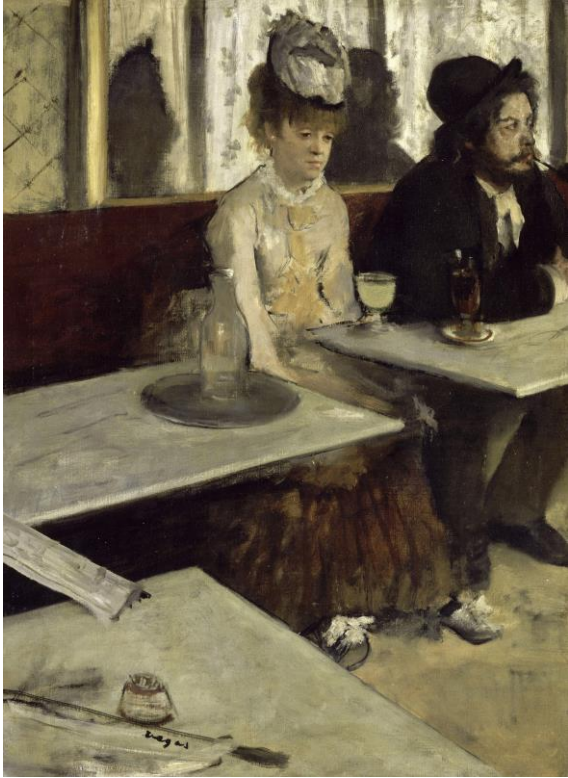
Boulevard des Capucines – Claude Monet

Στη συνέχεια, η ενότητα αυτή εξετάζει άλλα κοινωνικά σημαντικά θέματα, όπως στα έργα του Edgar Degas "**Σιδερωτές**" (1884) και "**Σε ένα καφενείο** (Αψέντι)" (1873). Έχει σημασία το γεγονός ότι βρίσκουμε ευχαρίστηση σε αυτά τα έργα; Αυτά τα έργα με τις σιδερωτές και τους πότες άσκησαν μεγάλη επιρροή στον

Πικάσο, ο οποίος ζωγράφησε μια σειρά γυναικών που σιδερώνουν στις αρχές του αιώνα, εστιάζοντας στην κάτω πλευρά του Παρισιού. Οι πολιτικές συμπάθειες αυτών των πινάκων μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την εισαγωγή της πολιτικής θεματολογίας σε άλλα πιο πειραματικά έργα του Πικάσο, όπως ο πίνακας **Les Demoiselles d'Avignon** (1907) και το κυβιστικό κολάζ **Still Life with Bottle of Suze** (1912). Τα έργα αυτά έχουν θεωρηθεί ως κριτική της αποικιοκρατικής βαρβαρότητας στην κεντρική Αφρική και ως αναρχική κατακραυγή κατά του Βαλκανικού Πολέμου, αν και σήμερα το ιστορικό μας πλαίσιο μας εμπνέει να επικρίνουμε τον εγγενή ρατσισμό και σεξισμό των επεξεργασιών του Πικάσο. Τα ζητήματα της ιστορικής απόστασης, της συγγραφής και του κοινού είναι σημαντικά εδώ, καθώς επιδιώκουμε να ξεδιαλύνουμε τα ζητήματα της δέσμευσης του Πικάσο και της δικής μας. Αυτή η υποενότητα ολοκληρώνεται με μια συζήτηση για την πολύπλοκη πολιτική εικονογραφία της **Γκουέρνικα** (1937) του Πικάσο και τη συνεχή οικειοποίηση παραδοσιακών στάσεων όπως η **Πιετά** του Μιχαήλ Άγγελου (1498-9), όπως είδαμε νωρίτερα γύρω από τον Μαρά του Νταβίντ.

Les repasseuses – Edgar Germain Hilaire Degas

Σε ένα καφέ – Edgar Degas

Les Femmes d'Alger - Pablo Picasso

Verre et bouteille de Suze - Pablo Picasso

Guernica - Pablo Picasso

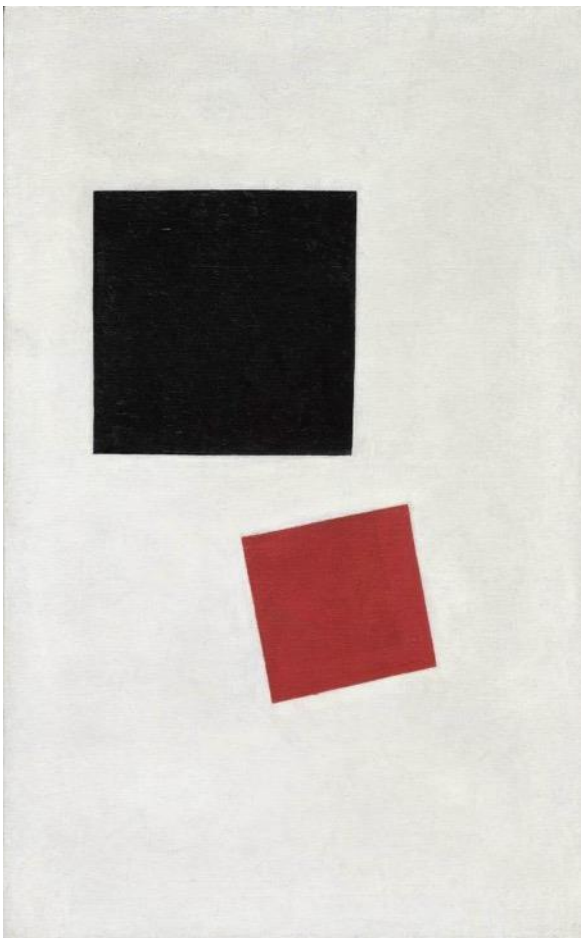
Michelangelo's - Pietà

Πολιτικοί και ακτιβιστές

Αρκετοί καλλιτέχνες θεωρούνται συχνά ακτιβιστές, άνθρωποι που έχουν έντονο ενδιαφέρον για κοινωνικά θέματα. Για παράδειγμα, ο Kazimir Malevich, του οποίου οι εικόνες αγροτών από την περίοδο πριν από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο υπογραμμίζουν το ενδιαφέρον του για την πολιτική της δουλοπαροικίας και την αναίρεση της επίσημα εγκεκριμένης τέχνης. Άλλα έργα, όπως τα σχέδιά του για το παράλογο θεατρικό έργο **Victory over the Sun** (1913) και ο αφηρημένος πίνακας **Red and Black Square** (1915), θεωρήθηκαν εξίσου επαναστατικά λόγω των ριζοσπαστικών τυπικών τους ιδιοτήτων και της αμφισβήτησης της επίσημης τέχνης.

Νίκη επί του ήλιου – Kazimir Malevich

Μαύρη και Κόκκινη Πλατεία – Kazimir Malevich

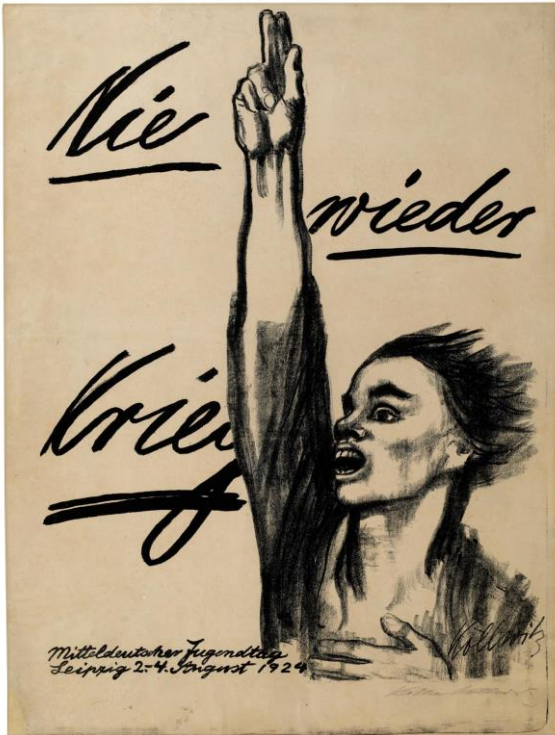
Ως κατακλείδα, η διάλεξη εξετάζει μια τυπική εικόνα του πολιτικού ακτιβιστή - την υψωμένη γροθιά - στην τέχνη. Ωστόσο, ως υποκατάστατο των ίδιων των καλλιτεχνών, αυτή η πολιτική φιγούρα είναι πιο περίπλοκη στην αποκωδικοποίησή της. Τρία έργα της Käthe Kollwitz - το *Outbreak* (1903), το ***Bread!*** (1904) και ***Ποτέ ξανά πόλεμος!*** (1924) - χρησιμοποιούνται για την εισαγωγή του θέματος, τα οποία στη συνέχεια συγκρίνονται με τον πίνακα του Eugène Delacroix ***Liberty Leading the People*** (1830). Κλείνοντας, μια αφίσα με μια υψωμένη γροθιά σχεδιασμένη από τους Καταστασιακούς από τις ταραχές στο Παρίσι τον Μάιο του 1968 (***La Lutte continue***) μπορεί να μελετηθεί στο πλαίσιο των γκράφιτι του δρόμου και. Η υψωμένη γροθιά είναι μια σαφής έκκληση για δράση - αλλά είμαστε σίγουροι ότι εκφράζει πάντα το ίδιο πράγμα, ανεξάρτητα από το πλαίσιο ή το προοριζόμενο κοινό; Χρησιμοποιώντας μια εικόνα και ένα γεγονός που οι μαθητές αναγνωρίζουν, ρωτήστε τους μαθητές αν μπορούν να συνδυάσουν την καλλιτεχνική δράση και την πολιτική δράση. Τι είδους έργο τέχνης αντιπροσωπεύει ένας αφοσιωμένος καλλιτέχνης του εικοστού πρώτου αιώνα;

Losbruch (Outbreak) - Käthe Kollwitz

Ψωμί! - Käthe Kollwitz

Ποτέ ξανά πόλεμος! - Käthe Kollwitz

Η ελευθερία οδηγεί το λαό – Eugène Delacroix

Τελική δραστηριότητα

Αυτό το φύλλο περιέχει μια πρόσθετη προβολή ταινίας του Ai Wei Wei: Alison Klayman για τον Κινέζο αντιφρονούντα με τον τίτλο. Η ταινία εξηγεί την πολύπλευρη σχέση μεταξύ πολιτικών εικόνων και πολιτικής πρακτικής και αντίστοιχα μεταξύ του καλλιτέχνη και του κράτους.

Μετά την ταινία, ορισμένοι από τους μαθητές που έχουν αναλάβει να διευθύνουν τη συζήτηση μπορούν να αντιδράσουν ως συντονιστές και να διευκολύνουν μια συζήτηση. Θα μπορούσαν επίσης να γράψουν μια εργασία 300 έως 500 λέξεων με βάση τις ακόλουθες προτροπές:

- Ο Ai Wei Wei είναι ένας καλλιτέχνης που εξαλείφει τα όρια της σύγχρονης τέχνης - ακόμη και οι ενέργειές του στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως ένα είδος πολιτικού ακτιβισμού που συγχωνεύεται με την performance art. Αλλά είναι αυτό πραγματικά εικαστική τέχνη ή πολιτικό θέαμα; Στην πραγματικότητα, μήπως ο κορεσμένος από τα μέσα ενημέρωσης κόσμος μας αντανάκλα το τέλος της τέχνης όπως την ξέρουμε; Ή μήπως καθιστά αναγκαία τη μετατροπή της αίσθησης της ανάγκης μας για τέχνη -ίσως σε διαφορετικά διαμεσολαβημένες πλατφόρμες;

Πρόσθετοι πόροι

Για πρόσθετο υπόβαθρο ή περαιτέρω πληροφορίες, τα αναγνώσματα που ακολουθούν είναι ένας συνδυασμός κειμένων που απευθύνονται ειδικά στην τέχνη και την πολιτική. Σε καμία περίπτωση δεν έχει σκοπό να είναι εξαντλητική, αλλά θα καθοδηγήσει τον χρήστη τόσο σε νέα όσο και σε κανονικά κείμενα που μπορεί να αποδειχθούν χρήσιμα.

- Antliff, Allan. *Anarchy and Art: From the Paris Commune to the fall of the Berlin Wall*. Vancouver: Arsenal, 2007.
- Baxandall, Lee and Stefan Morawski, eds. *Marx & Engels on Literature and Art: A Selection of Writings*. St. Louis: Telos Press, 1973.
- Beaumont, Matthew, ed. *As Radical as Reality Itself: Essays on Marxism and Art for the 21st Century*. Oxford and New York: Peter Lang, 2007.
- Boime, Albert. *Art in an Age of Bonapartism, 1800–1815*. Chicago: University of Chicago Press, 1990.
- Boime, Albert. *Art in an Age of Civil Struggle, 1848–1871*. Chicago: University of Chicago Press, 2007.
- Boime, Albert. *Art in an Age of Counterrevolution, 1815–1848*. Chicago: University of Chicago Press, 2003.
- Boime, Albert. *Art in an Age of Revolution, 1750–1800*. Chicago: University of Chicago Press, 1987.
- Bradley, Will and Charles Esche, eds. *Art and Social Change: A Critical Reader*. London: Tate, 2007.
- Chave, Anna. "New Encounters with les Demoiselles d'Avignon: Gender, Race, and the Origins of Cubism." *Art Bulletin*. v. 76, no. 4 (1994), 597–612.
- Clark, T. J. *The Absolute Bourgeois: Artists and Politics in France, 1848-1851*. Princeton: Princeton University Press, 1982.
- Clark, T. J. "The Conditions of Artistic Creation" (1974) in Eric Ferme. *Art History and Its Methods*. London: Phaidon. 1995. 245–253.
- Crow, Thomas. *Painters and Public Life in Eighteenth-Century Paris*. Yale: Yale University Press, 1985.
- Egbert, Donald Drew. *Social Radicalism and the Arts in Western Europe*. New York: Knopf, 1970.
- *The Great Utopia: The Russian and Soviet Avant-Garde, 1915-1932*. New York: Guggenheim/Rizzoli, 1992.

- Harrison, Charles, Paul Wood and Jason Gaiger, eds. *Art in Theory: 1815-1900: An Anthology of Changing Ideas*. Oxford: Blackwell, 1998.
- Harrison, Charles, and Paul Wood, eds. *Art in Theory: 1900-2000: An Anthology of Changing Ideas*. Oxford: Blackwell, 2003.
- Joffe, Dennis G. and Frederick H. White, eds. *Russian Avant-garde and Radical Modernism: An Introductory Reader*. Brighton, MA: Academic Studies Press, 2012).
- Kachurin, Pamela. *Making Modernism Soviet: The Russian Avant-Garde in the Early Soviet Era*. Evanston, IL: Northwestern University Press, 2013.
- Leighton, Patricia. *The Liberation of Painting: Modernism and Anarchism in Avant-Guerre Paris*. Chicago: University of Chicago Press, 2013.
- Leighton, Patricia. *Re-Ordering the Universe: Picasso and Anarchism*. Princeton: Princeton University Press, 1989).
- Leighton, Patricia. "The White Peril and l'art nègre: Picasso, Primitivism, and Anti-colonialism." *Art Bulletin*. v. 72, no. 4. December 1990. 609–630.
- Maynard, Solomon. *Marxism and Art: Essays Classic and Contemporary*. Detroit: Wayne State University Press, 1979.
- Rockhill, Gabriel. *Radical History and the Politics of Art*. New York: Columbia University Press, 2014.
- Schapiro, Meyer. *Modern Art, Nineteenth and Twentieth Centuries*. New York: Braziller, 1978.
- Schapiro, Meyer. *Theory and Philosophy of Art: Style, Artist and Society: Selected Papers*. New York: Braziller, 1994)
- Shapiro, Theda. *Painters and Politics: The European Avant-Garde and Society*. New York: Elsevier, 1976.